

UNIVERZITET U BEOGRADU
FAKULTET SPORTA I FIZIČKOG VASPITANJA

**PRILAGOĐAVANJE TAKTIKE BORBE NEKIM
SPECIFIČNOSTIMA PRAVILA U KARATEU**

Diplomski rad

Student: Zoran Stefanov

Mentor: Red.prof. dr Srećko Jovanović

Beograd, 2011.

UNIVERZITET U BEOGRADU
FAKULTET SPORTA I FIZIČKOG VASPITANJA

**PRILAGOĐAVANJE TAKTIKE BORBE NEKIM
SPECIFIČNOSTIMA PRAVILA U KARATEU**

Diplomski rad

Student: Zoran Stefanov

Komisija

1. Mentor: Red.prof. dr Srećko Jovanović
2. Van.prof. dr Goran Kasum
3. Red.prof. dr Vladimir Koprivica

Beograd, 2011.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	3
2. TEORIJSKI PRISTUP.....	5
2.1. <i>Osnovne karakteristike takmičenja i suđenja u karateu</i>	5
2.2. <i>Taktika sportske borbe u karateu</i>	11
3. CILJ I ZADACI RADA	14
4. REZULTATI I DISKUSIJA.....	15
5. ZAKLJUČCI	27
Literatura	29

1. UVOD

Sport je organizovana delatnost – sistem sačinjen od takmičenja i treninga. Takmičarska aktivnost odvija se u okvirima takmičarskih pravila koja su definisana nizom opštih i posebnih normi. Može se reći da je jedan od najvažnijih delova tog sistema suđenje, koje predstavlja sastavni i neotuđivi deo takmičarskog sporta.

Sportovi se profilisu i od drugih razlikuju upravo kroz takmičarska pravila. Ona kreiraju okvire i sport čine prepoznatljivim i specifičnim. Vreme, može se konstatovati uz izvesne ograde, diktira uslove takmičenja. Pravila su ta koja ih prate i prilagođavaju se novim potrebama i zahtevima. Primera radi, potreba za većom zaštitom takmičara, atraktivnošću, razjašnjavanjem i slično, definiše smer promena koje ponekad suštinski, a kad-kad „kozmetički“ utiču na tok sportske borbe i rezultata. (Koropanovski, Stefanov, 2010).

Izmene pravila proizilaze iz procesa stalnog prilagođavanja karatea savremenim sportskim tendencijama, a najizraženije se dešavaju u nekoliko elemenata: trajanje borbe po osnovu vremena i bodovnog maksimuma, definisanje bodovnih vrednosti za konkretne poentirajuće akcije, bodovno favorizovanje atraktivnih tehnika, sankcionisanje pasivnosti takmičara i slično. (Jovanović, Kasum, Koropanovski, Mitić 2010.)

Produženo trajanje borbe i povećanje bodovnog maksimuma, u najvećoj meri, utiču na promene trenažnog procesa u segmentima tehničke, kondicione i, naročito, taktičke pripreme.

Karate je najpre praktikovan kao veština i od vežbača se zahtevalo da prikaže efikasnost tehnike koja se ogledala u sposobnosti vežbača da izvede potencijalno smrtonosan udarac. U sportskom nadmetanju ovaj princip je pretočen u borbu po pravilima do jednog ipona – koji je simbolično označavao smrt protivnika.

Takve borbe su dugo trajale, bile su defanzivnog karaktera i najčešće je samo jedan udarac presuđivao pobjednika. Za publiku je to bilo zamorno i dosadno. Značajan zaokret dešava se uvođenjem borbe do tri poena (borba do tri ipona), u kojoj se mogao videti nešto širi dijapazon tehnika implementiranih u ofanzivnu ili defanzivnu takmičarsku aktivnost. (Jovanović i Mudrić, 2003).

Današnji karate odlikuje se značajno proširenim spektrom tehnika (Koropanovski, 2006), borbe su atraktivnije, favorizuje se ofanzivnost, česte su kombinacije ručnih i nožnih udaraca, kao i atraktivna čišćenja i bacanja. Pravila su u velikoj meri modifikovana u skladu sa potrebama publike i normama koje MOK propisuje za sportove na programu Olimpijskih igara.

Od iskoraka karatea iz područja veštine i njegovog ulaska među sportske discipline, sve do danas traje proces izmena, prilagođavanja i usavršavanja karate pravila. Jedna od najbitnijih izmena dogodila se 2000. godine na Svetskom prvenstvu u Minhenu, a poslednja u nizu usvojena je na SP u Maleziji, oktobra 2011. Godine. Primena novih pravila karate očekuje od januara 2012. godine.

Suštinska i kvalitativna transformacija pravila suđenja i brenja ogleda se u podsticanju dinamičnijeg toka borbe. Napad kao strukturni element borbe u karateu koji je definisan okvirima moderne takmičarske discipline, postaje njen određujući faktor.

Specifičnost karatea u odnosu na druge sportove ogleda se, između ostalog, u sadržajnim i relativno teško razumljivim pravilima, segmentiranim na članove koji se u izvesnim delovima mogu različito tumačiti pa je samim tim i njihova primena drugačija. Zbog toga se u trenažnom procesu javljaju poteškoće koje se odnose na bazične taktičke postavke.

Ovaj rad se bavi problematikom izgradnje taktike na osnovu i uprkos pravilima suđenja i njihovom slobodnom tumačenju u pojedinim segmentima.

2. TEORIJSKI PRISTUP

2.1. Osnovne karakteristike takmičenja i suđenja u karateu

Borilište

Takmičenje u sportskim borbama odvija se u borilištu, koje ima oblik kvadrata stranica 8x8m, izvan čega se nalazi sigurnosni prostor od po 2m sa sve četiri strane (Skica br. 1). Takmičenje se odvija na podlozi specifičnoj za karate, a površina borilišta mora biti ravna i bez prepreka. Podloga –tatami mora biti odobrena od strane WKF-a.

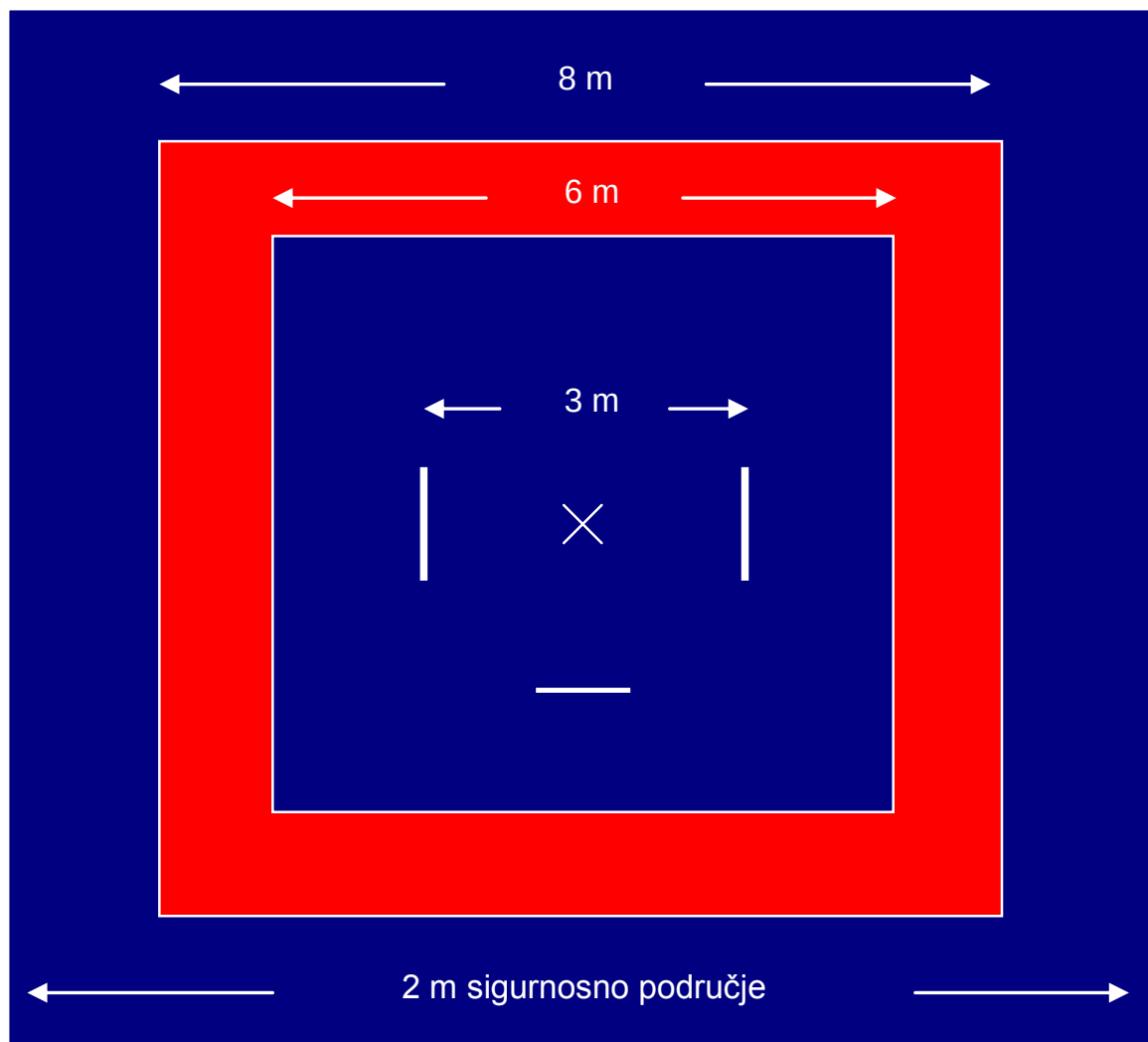
Linije koje označavaju pozicije takmičara dugačke su 1m, paralelne jedna u odnosu na drugu i udaljene 1,5m od centra borilišta. Drugim rečima, rastojanje između takmičara iznosi 3m.

Troje pomoćnih sudija sede u sigurnosnom prostoru, pozicionirani na sledeći način: jedan sedi nasuprot glavnom sudiji, licem okrenut prema njemu, a preostala dvojica na bočnim ivicama borilišta, odnosno levo i desno od glavnog sudije na zamišljenoj liniji udaljenoj od centra 1m (Skica br. 2).

Oprema takmičara

Takmičari nose beli kimono (karate gi). Jedan od takmičara nosi crvenu, a drugi plavu zaštitnu opremu. Zaštitna oprema propisana je od strane WKF-a i ona podrazumeva: gumeni štitnik za zube, rukavice, štitnike za potkolenice, štitnik za ris stopala, dok su devojke u obavezi da nose i štitnik za gudi.

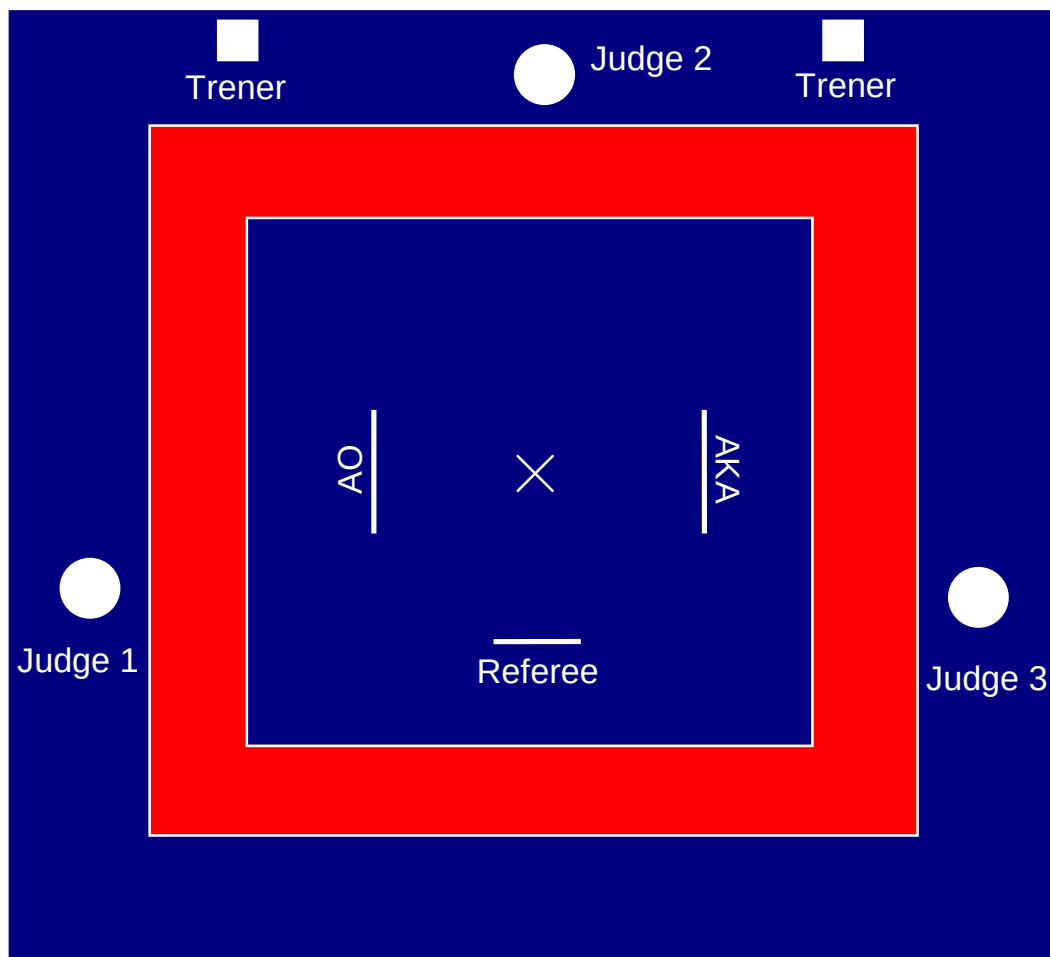
Dužina rukava i nogavica kimona je takođe propisana. Rukavi ne smeju biti duži od zgloba šake ni kraći od polovine podlaktice. Nogavice moraju da prekriju najmanje dve trećine potkolenice i ne smeju biti duže od skočnog zgloba.

Skica br. 1: Izgled i dimenzije borilišta.

Sudijski panel

Sudijski panel čine: glavni sudija, tri pomoćne sudije i kontrolor. Pomoćne sudije imaju crvenu i plavu zastavicu kojima signaliziraju odluke.

Skica br. 2: Raspored sudija i takmičara u borilištu.

Kriterijumi za vrednovanje uspešnosti i bodovne jedinice

Poen se dodeljuje takmičaru koji uspešno izvede akciju i dozvoljenom tehnikom u jednu od sedam poentirajućih zona. U poentirajuće zone ubrajaju se: glava, lice, vrat, stomak, grudi, leđa i bočne strane trupa. Da bi poen bio dosuđen mora da zadovolji šest kriterijuma. Odnosno da poseduje dobru formu, da je izveden pravovremeno i snažno sa sportskim stavom i sa korektne distance, te da takmičar ostaje u stanju zanšina i nakon izvedene tehnike.

Razlikuju se dve vrste poena:

- poeni dodeljeni nakon uspešno izvedene akcije - „akcioni“ i

- poeni dodeljeni kao posledica kažnjavanja protivnika - „kazneni“.

Bodovni maksimum, koji automatski određuje pobednika, definiše se kao zbir akcionih i kaznenih poena.

Akcioni poeni imaju različite bodovne vrednosti:

- IPON (jedan poen), dodeljuje se za udarce rukom u bilo koju poentitajuću zonu;
- NIHON (dva poena), dodeljuje se za udarce nogom u telo;
- SANBON (tri poena), dodeljuje se za nožne udarce u glavu, kao i bilo koje poentirajuće tenike koje su izvedene na takmičaru koji je bačen, koji je pao spostvenom krivicom ili iz nekog razloga nije na svojim nogama.

Trajanje borbi i uslovi za proglašenje pobednika

Vreme trajanja borbe je tri minuta za seniore i dva minuta za seniorke, odnosno četiri minuta za seniore i tri minuta za seniorke u borbama za medalju. Početak i kraj meča objavljuje sudija. Trajanje meča obuhvata samo efektivno trajanje borbe. Merioc vremena zvučnim signalom upozorava da je do isteka borbe ostalo još deset sekundi.

Borba se može završiti i pre isteka predviđenog trajanja u slučajevima:

- kada jedan takmičar ostvari maksimalan broj poena ili maksimalnu razliku od 8 poena,
- kada je jedan od takmičara diskvalifikovan,
- kada neko od takmičara nije u mogućnosti da zbog povrede ili nekog drugog razloga nastavi meč.

Po isteku regularnog vremena, borba se završava kada jedan od takmičara ostvari bodovnu prednost. U slučaju nerešenog rezultata (osim u ekipnoj konkurenciji kada se borba može završiti i nerešenim rezultatom), meč se uvodi u produžetak, odnosno započinje se nova borba u trajanju od jednog minuta. Nakon isteka jednogminutne borbe, tzv. „sai šiai“, pobednikom se proglašava takmičar koji je ostvario bodovnu prednost ili, u slučaju ponovnog nerešenog ishoda, onaj od takmičara koji je prema sudijskom mišljenju pokazao superiornost. Prilikom sudijskog izjašnjavanja u obzir se uzima:

- ponašanje (stav), borbeni duh i ispoljena snaga

- superiornost prikazane tehnike i taktike
- koji je takmičar inicirao više tehnika.

Dozvoljene poentirajuće tehnike

I pored toga što je dijapazon tehnika u pokušaju poentiranja znatno proširen, istraživanja koja se temelje na podacima dobijenim na osnovu praćenja strukturnih elemenata sportskih borbi ipak pokazuju da je broj ponetirajućih tehnika relativno ograničen. Pomenute studije kao tehnike sa najvećom zastupljenošću izdvajaju: udarce rukom gjaku zuki i kizami zuki, kao i nožnu tehniku mavaši geri. Procentualna zastupljenost preostalih tehnika, pak, može se smatrati zanemarljivom (Mudrić, Jovanović i Gužvica, 2002; Jovanović i Koropanovski, 2007; Koropanovski, Jovanović i Dopsaj, 2006).

Zabranjeno ponašanje takmičara

Razumevanje sportske borbe podrazumeva upoznavanje sa ograničenjima prema kojima se ona vodi. Pravila suđenja i borenja prepoznaju dve kategorije (K1 i K2) zabranjenog ponašanja. Ove dve grupe nisu zavisne jedna od druge, a prekršaji po bilo kom osnovu dodeljeni u jednoj, ne sabiraju se sa prekršajima iz druge kategorije.

Kategorija 1 reguliše sledeće situacije:

- tehnike sa kontaktom u grlo,
- tehnike koje ostvaruju suvišan kontakt sa bodovnim površinama,
- napad na genitalije, ruke, noge, zglobove ili svod stopala,
- napad na lice tehnikama otvorenom šakom,
- opasna bacanja koja po svojoj prirodi onemogućavaju bezbedan pad protivnika.

Kategorijom 2 obuhvaćen je širi spektar takmičarske aktivnosti koji se ne odnosi direktno na tehniku već ponašanje i aktivnost koji izlaze iz dozvoljenih okvira sportske borbe. To su:

- simuliranje ili preuveličavanje postojeće povrede,
- ponovljeni izlasci iz borilišta,

- zanemarivanje vlastite bezbednosti, nesmotreno izvođenje aktivnosti koje takmičara dovodi u opasnost da zbog svoje nemarnosti bude povređen, odnosno ne preduzimanje adekvatnih mera samozaštite (MUBOBI),
- izbegavanje borbe u cilju sprečavanja protivnika da postigne poen,
- klinč, rvanje, guranje, hvatanje ili stajanje prsa uz prsa, bez pokušaja bacanja ili izvođenja druge tehnike,
- tehnike koje po svojoj prirodi ne mogu biti kontrolisane,
- simulirani napadi glavom, laktom ili kolonom,
- razgovor i provociranje protivnika, nesportsko ponašanje, nepristojno ponašanje prema sudijama ili drugim službenim licima.

Pravilo „10 sekundi“, povreda takmičara, simuliranje povrede

Ukoliko takmičar padne, bude bačen ili nokautiran i u roku od deset sekundi ne ustane, odnosno stane na oba stopala, biće proglašen nesposobnim za nastavak borbe i automatski povučen sa turnira u borbama. U tom slučaju sudija će dati znak za odbrojavanje 10 sekundi i istovremeno zvati doktora. Merilac vremena će zaustaviti odbrojavanje kada glavni sudija podigne ruku, odnosno takmičar stane na oba stopala.

Lekar je obavezan da pruži pomoć i da preporuku o sigurnosti takmičara samo kada se ona odnosi na pravilno ukazivanje lekarske pomoći.

Povređenom takmičaru ukazaće se medicinska pomoć. Tretman može trajati tri minuta. Ako u predviđenom vremenskom periodu nije pružen potpun tretman, glavni sudija će odlučiti da li će takmičar biti proglašen nesposobnim da nastavi borbu ili će mu biti pruženo dodatno vreme za saniranje povrede.

Simuliranje povrede koja ne postoji je ozbiljno kršenje pravila. Takmičar koji simulira povredu biće diskvalifikovan. Primera radi, kada se takmičar sruši i prevrće po podu, a nakon ukazane lekarske pomoći nema dokaza o povredi koja je proporcionalna takvoj reakciji, takmičar će biti diskvalifikovan.

Preuveličavanje efekata povrede koja postoji je manje ozbiljan prekršaj, ali se ipak tretira kao neprihvatljivo ponašanje. Zbog toga će za prvi slučaj preuveličavanja minimlano biti

dodeljena kazna KEIKOKU (i IPPON protivniku). Prilikom ozbiljnijih slučajeva preuveličavanja, kao što su teturanje u krug, padanje na pod, ustajanje i ponovno padanje i slično mogu se dodeliti kazne HANSOKU CHUI ili HANSOKU, zavisno od ozbiljnosti prekršaja.

2.2. Taktika sportske borbe u karateu

Definicije taktike

Termin **taktika** (grčki *taktike, taktikos*) se pojavljuje u terminologiji vojske, politike i sporta u značenju postupka i sredstva za postizanje nekog cilja.

Sportska taktika se može definisati kao smišljen, racionalan i ekonomičan način vođenja sportske borbe – takmičenja. Dobro osmišljenom taktikom se potenciraju osobine koje takmičara stavljaju u prednost u odnosu na protivnika i prikrivaju one u kojima je inferiorniji u odnosu na njega. Konačno, taktička priprema podrazumeva da takmičar ima razrađen plan kojeg će se u borbi fleksibilno i svrsishodno pridržavati, kako bi došao do željenog cilja.

Taktička priprema se u stručnoj praksi smatra važnim segmentom u edukaciji i treningu karatista. Međutim, u teorijskom i metodičkom smislu, taktička priprema nije dovoljno utemeljena i gotovo da i ne funkcioniše kao poseban segment u trenažnoj tehnologiji. Najčešće se prepliće sa tehničkom pripremom ili se svodi na učenje nekoliko taktičkih varijanti koje protežiraju iskusniji i inventivniji treneri, na bazi ličnog iskustva ili iskustva stranih trenera.

Sistematizacija sredstava taktičke obuke

Prema izvršenim analizama i na osnovu stručnog iskustva, kao i dugogodišnjeg trenažnog rada, predložena je osnovna podela sredstava taktičke obuke na:

- sredstva opšte taktičke obuke i
- sredstva individualne taktičke obuke. (Jovanović, Kasum, Koropanovski, Mitić 2010.)

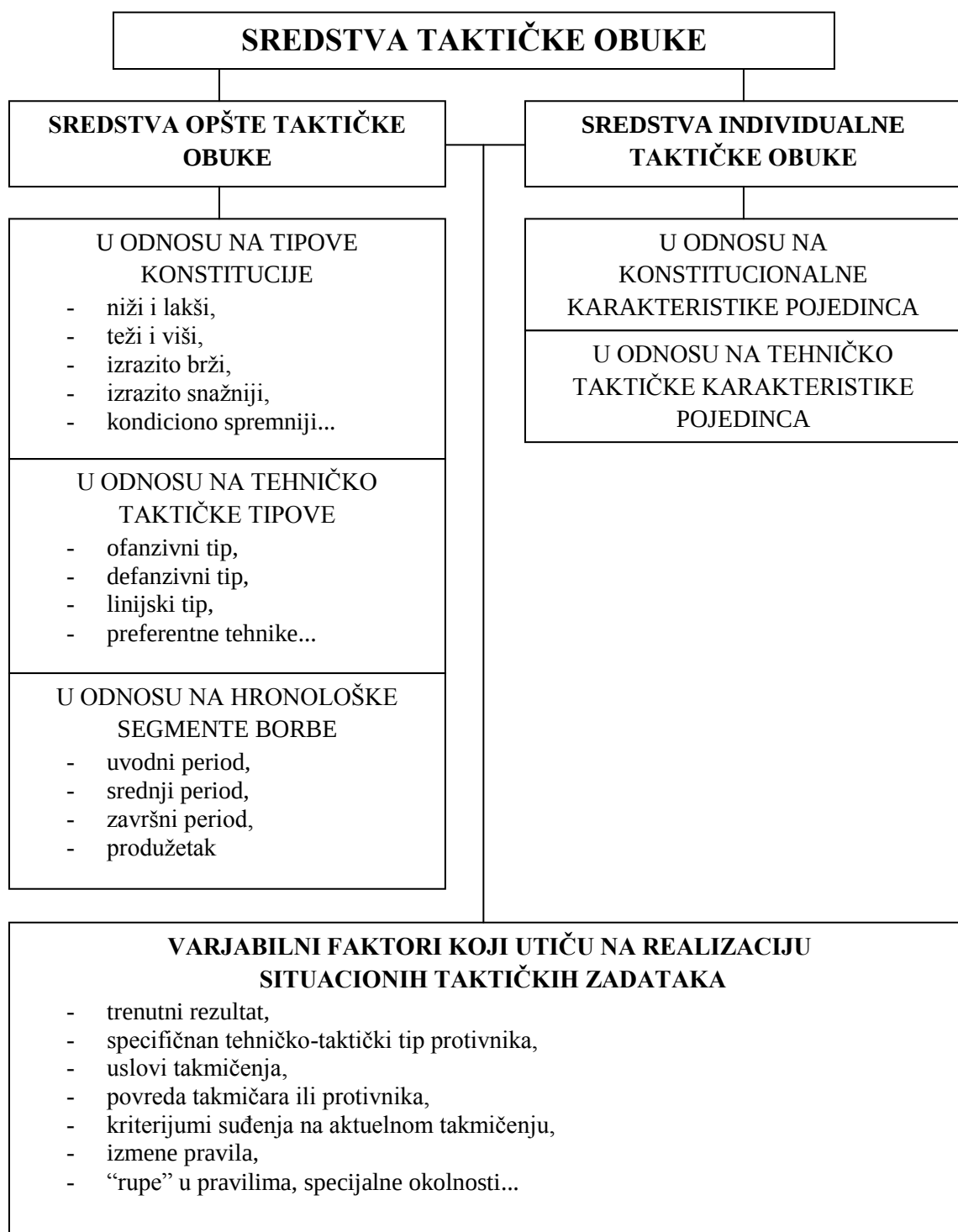
Prema ovim autorima za klasifikaciju sredstava opšte taktičke obuke uzete su u obzir karakteristike različitih konstitucionalnih tipova i tipičnih modaliteta taktičkog ponašanja

takmičara u sportskim borbama. Polazeći od toga, identifikovana su tri stabilna kriterijuma na osnovu kojih je izvršena sistematizacija sredstava opšte taktičke obuke i to su:

- sredstva taktičke obuke u odnosu na karakteristike različitih konstitucionalnih tipova takmičara u sportskim borbama (npr.: niži i lakši, teži i viši, izrazito brži, izrazito snažniji, kondiciono spremniji...),
- sredstva taktičke obuke u odnosu na karakteristike različitih tehničko-taktičkih tipova takmičara u sportskim borbama (npr.: ofanzivni tip, defanzivni tip, linijski tip, preferentne tehnike...) i
- sredstva taktičke obuke u odnosu na hronološki segment borbe (uvodni period, srednji period, završni period, produžetak).

Opšta taktička obuka predstavlja osnovu za programiranje individualne taktičke obuke. Individualna taktička obuka zasniva se na karakteristikama pojedinca. Shodno tome, sredstva individualne taktičke obuke sistematizuju se prema:

- konstitucionalnim i
- tehničko-taktičkim karakteristikama konkretnog takmičara. (Jovanović, Kasum, Koropanovski, Mitić 2010.)

Šema br. 1: Šematski prikaz sistematizacije sredstava taktičke obuke u karateu

(Jovanović, Kasum, Koropanovski, Mitić 2010.)

3. CILJ I ZADACI RADA

Pravila suđenja i borenja osnova su tehničko-taktičke aktivnosti takmičara. Karakteristika pravila je da su istovremeno restriktivna po pitanju niza situacija i ponašanja takmičara, ali i da sasvim jasno propisuju uslove pod kojima je neku tehniku moguće izvesti, tako da ona bude percipirana kao poentirajuća.

Takmičari s druge strane, iako se kreću u okvirima pravila borenja, u relativno malom prostoru „izvan pravila“ pokušavaju da stvore poligon za realizaciju tehničko-taktičkih zamisli i ostvare pobjedu, a da pri tom ne budu sankcionisani niti dovedeni u opasnost da meč izgube.

Cilj ovog rada je identifikovanje nekih segmenata u pravilima koji daju prostor za različito tumačenje i mogućnost za njihovo korišćenje u osmišljavanju i sprovođenju najefikasnije taktike.

Na osnovu cilja, definisani su sledeći zadaci:

- sistematizacija varijabilnih faktora koji utiču na realizaciju situacionih taktičkih zadataka
- prikaz tipičnih primera prilagođavanja taktike u odnosu na varijabilne faktore.

4. REZULTATI I DISKUSIJA

U šemi br. 1 prikazana su sredstava taktičke obuke među kojima se uočavaju varijabilni faktori koji utiču na realizaciju situacionih taktičkih zadataka. U praksi se često sreću specifične situacije koje zahtevaju brzo prilagođavanje taktičkog ponašanja takmičara, što predstavlja posebnu kategoriju taktičke obuke na koju treba obratiti pažnju u trenažnom procesu.

Prilagođavanje taktike u situacionim takmičarskim uslovima može se vršiti u okviru sledećih varijabilnih faktora: protivnik, prostor, vreme, rezultat, sudije, ostali faktori.

U pravilima suđenja, postoje odredbe koje definišu zabranjene radnje u okviru navedenih faktora, a koje su svrstane u već pomenute kategorije kazni K1 i K2. Kontrolisanje ovih faktora i njihova primena na takmičenju, zapravo, podrazumeva da takmičar vešto koristi „rupe“ u pravilniku, uslovno rečeno pokušava da stekne „naklonost“ sudijskog panela i slično. Rangiranje sudija prema zvanju (četiri stepena – Judge A i B, Referee A i B, i dva nivoa – evropsko i svetsko zvanje) upućuje na različit nivo iskustva sudija. To unekoliko potvrđuje sastav sudijskog panela koji se menja sa prelaskom takmičenja u završnu fazu. Naime, od eliminacija do finalnih mečeva, pa i onih koji bi se mogli okarakterisati kao mečevi „visokog naboja“ (koje rade pretendenti za medalju), krug sudija se sužava, a u borbama pravdu dele arbitri viših zvanja i dužeg staža – drugim rečima, iskusnije sudije.

Kada govorimo o međunarodnim takmičenjima kao što su Evropsko ili Svetsko prvenstvo, podrazumeva se da su selektirane sudije koje se smatraju najboljima i najiskusnijima, te da su u stanju da lako prepoznaju namere takmičara i procene potencijalnu „zloupotrebu“ pravila ili onemogućće takmičare da vešto „koketiraju“ sa manjkavostima pravilnika.

I pored toga, u zavisnosti od značaja takmičenja, ali i stepena sudijskog iskustva, pred takmičarima je svojevrsan izazov – nadmudriti protivnika i sudiju, igrati po pravilima i uprkos njima.

Prilagođavanje taktike u kontaktu sa protivnikom

Kada je reč o taktici u odnosu na protivnika sa aspekta specifičnosti pravila pre svega se misli na prejak kontakt, izlaganje opasnosti od povređivanja vlastitom greškom (Mubobi), borbu u klinču i situacije čiji ishod zavisi od ponašanja protivnika.

Slika br. 1: U taktičkom smislu prejak kontakt ima za cilj da protivnika izbac iz „ravnoteže“.

Često se dešava da takmičar namerno pravi jak kontakt kako bi psihički „uzdrmao“ protivnika i obeshrabrio ga da češće i agresivnije napada (slika br. 1). Po pravilu, počinilac za prvi kontakt dobija samo upozorenje (CHUKOKU), pod uslovom da protivnikova mogućnost da pobjedi nije smanjena načinjenim kontaktom. Ukoliko se isti prekršaj i drugi put dogodi pod istim okolnostima, kažnjava se sa KEIKOKU, a protivniku se dodeljuje poen (Ipon). KEIKOKU se

normalno dodeljuje kada je takmičareva mogućnost da pobjedi neznatno smanjena greškom počinioaca. KEIKOKU može biti dodeljen direktno bez obzira da li je pre toga dato upozorenje ili ne, ukoliko stepen povrede prevazilazi uslove pod kojima se počinilac samo opominje. HANSOKU CHUI može biti dodeljen direktno, nakon upozorenja ili kazne KEIKOKU i to kada je mogućnost povređenog takmičara da pobjedi znatno smanjena greškom protivnika. Za prejake kontakte i ozbiljno kršenje pravila dodeljuje se HANSOKU - diskvalifikacija. Diskvalifikacija se dosuđuje kada je mogućnost povređenog takmičara da pobjedi, greškom protivnika, dovedena do minimuma.

Slika br. 2: Teatralno bacanje na tatami nakon naizgled jakog udarca sankcioniše se direktnim kažnjavanjem prekršioca, bez prethodnog upozorenja.

Praktični vodič za sudije, odnosno dodatno objašnjenje pravila, jasno upućuje na subjektivnost sudijske procene kada je kontakt u pitanju. Naime, iako pravilnk teži da predoči unificiran obrazac mogućih povreda i time objektivnost suđenja podigne na viši nivo, opisna karakterizacija povreda kao lakših i težih nedvosmisleno upućuje na subjektivnost sudijske procene. Upravo se time takmičarima otvara poligon za primenu taktike bazirane na “izbacivanju

protivnika iz ravnoteže” i to svesnom primenom suviše jakog udarca. Najčešće su to tehnike rukom čiju jačinu uvežbani takmičari elitnog nivoa dobro kontrolišu i lako procenjuju da li je vredno rizikovati opomenu ili čak kaznu KEIKOKU.

Počinilac prekršaja kontaktom stiče psihološku prednost. Ovoj taktici često pribegavaju takmičari koji na osnovu iskustva mogu da procene da ih remećenje psihološke stabilnosti protivnika dovodi u superiornu poziciju, te da kontaktom više dobijaju nego što gube, čak i kada su kažnjeni dodeljivanjem poena protivniku.

Međutim, neretko se dešava da povređeni takmičar preuveličava povredu. Pravilnik reguliše i ovo pitanje. Po pitanju preuveličavanja povrede pravila su jasna i podrazumeva se da počinilac biva kažnjen minimum KEIKOKU-om (slika br. 2).

Slika br. 3

Slika br. 4

Slika br. 5

Slike br. 3, 4 i 5: Tipičan primer MUBOBI-ja je nesmotreni napad produženom tehnikom uz okretanje glave i pogleda u stranu, od protivnika.

Veoma važna promena u poslednjoj izmeni pravila iz 2009. godine je insistiranje na tome da takmičari vode računa o vlastitoj sigurnosti. Najčešći primer MUBOBI-ja je kada takmičar izvede napad ne vodeći računa o svojoj sigurnosti ili se “baca” unapred, previše nagine telo trudeći se da izvede dugačak udarac rukom ili nije u mogućnosti da blokira napad protivnika

(slike 3, 4 i 5). Ovakvi otvoreni napadi čine primer MUBOBI-ja i ne zadovoljavaju kriterijum za dodelu poena.

Kao potez kojim bi ostvarili određenu psihološku prednost i ostavili jači utisak na sudije neki takmičari se okreću od protivnika. Oni spuštaju gard i gube svesnost o svom protivniku. Svrha okretanja je skretanje pažnje sudija na njihovu tehniku. Ovo je, takođe, čisti primer MUBOBI-ja.

Ponekad takmičari favorizuju borbu u klinču. Na taj način pored eventualnog čišćenja ili bacanja pokušavaju da skraćenim tehnikama udare protivnika, ili da ga u cilju izbegavanja borbe povuku i izguraju iz borilišta, ali najčešće onemogućavaju da razvije napad i ugroze ga u pozicijama koje se uslovno rečeno mogu označiti kao kritične, tj. pogodne za ostvarivanje poena (slike 6 i 7).

Slika br. 6

Slika br. 7

Slike 6 i 7: Klinčem se protivnik najčešće sprečava da razvije napad i poentira.

Često takmičari pokušavaju da navedu protivnika da načini prekršaj druge kategorije, i to naročito onda kada su već kažnjavani po nekom od osnova koji spadaju u ovu grupu kazni. Sa

aspekta taktike sportske borbe ovo je sasvim opravdan korak, budući da svaki naredni prekršaj po istom osnovu nosi kaznene poene.

Iskusni takmičari u tim okolnostima pokušavaju da navedu protivnika da se upusti u klinč, ali tako da onemoguće bacanje i poentiranje. Klinč u trajanju od 2 sec bez pokušaja poentiranja, stajanje prsa uz prsa – to su situacije koje su potencijalno kažnjive.

Slika br. 8: U situacijama kada takmičar izvodi bacanje, protivniku je dozvoljeno držanje dok se ne nađe na tatamiju, odnosno, dok takmičar ne izvede tehniku obezbeđujući bezbedan pad protivnika. Pošto je bacanje izvedeno, takmičar na raspolaganju ima 2 sec da izvede poentirajuću tehniku. Svako držanje koje protivnik na tatamiju pokuša da produži, umesto da blokira izvedenu tehniku, smatra se kažnjivim jer onemogućava nastavak borbe po pravilima.

Nije nevažno reći da i ovde sudijska procena toga ko je inicijator nedozvoljenih okolnosti, ima presudan značaj, te da takmičari koji izaberu tu vrstu strategije uvek „igraju na ivici“.

Ovakvo opredeljenje takmičara naročito je karakteristično za poslednjih 10 sekundi, kada se protivnik bez obzira na to da li je opomenut ili ne, kažnjava direktno KEIKOKU-om ili višim stepenom kazne ukoliko je opomena već postojala. Ishod može biti pobjeda ili izjednačenje na osnovu protivnikove greške.

Nije retko da takmičar pokušava da isprovocira protivnika tako što nastavlja akciju i posle prekida borbe, prigovara ili dobacuje protivniku kako bi ga isprovocirao da napravi neki nepromišljeni potez i bude kažnjen.

Prilagođavanje taktike u odnosu na prostor borilišta (zavaravajuće pozicioniranje)

Takmičari često žele da se nametnu glavnom sudiji i steknu njegovu naklonost. To između ostalog čine kretanjem i pozicioniranjem u borilištu. Iskusniji takmičari se uvek postave blizu sudije kako bi prilikom obostrane akcije sudija stekao utisak da su prvi poentirali. Ukoliko je takmičar inferiorniji, okrenut je leđima sudiji kako bi eventualno onemogućio sudiju da u potpunosti sagleda akciju.

Slika br. 9

Slika br. 10

Slika br. 11

Slika br. 12

Slike 9, 10, 11 i 12: Neretko se borba odvija na samoj ivici borilišta ili u uglu - zonama koje se mogu okarakterisati kao „rizične“ pozicije za takmičara koji izbegava borbu i nije u stanju da promeni poziciju napadom ili nekom drugom akcijom koja ne izlazi iz okvira pravila.

Prema pravilniku, polazne linije za takmičare udaljene su jedna od druge 3m. Međutim često se dešava da takmičari „ukradu“ jedan korak i na taj način steknu prostornu prednost što im daje mogućnost da u određenim kritičnim momentima meča uspešno poentiraju. Ovo se najčešće dešava u poslednjim sekundama meča kada se „juri“ rezultat. Takođe i oni koji su u rezultatskoj prednosti pokušavaju da stoje dalje od linije kako bi onemogućili protivnika da poentira.

Prilagođavanje taktike u odnosu na vreme (vešto kontrolisanje vremena)

Vreme u karateu treba posebno posmatrati u kvalifikacionim mečevima, mečevima za medalju i produžetku, zbog razlike u trajanju ovih mečeva. Samim tim i taktika kontrolisanja vremena zavisi od vrste meča.

Pogotovo u mečevima za medalju koji traju jedan minut duže od kvalifikacionih mečeva, kao i u produžetku – preciznije rečeno novoj jednominutnoj borbi, fizička spremnost takmičara ima veliki značaj.

Takmičari pokušavaju da kalkulišu vremenom pogotovo kada imaju rezultatsku prednost a nisu fizički dobro pripremljeni, kada se u cilju trošenja vremena služe najrazličitijim strategijama.

Takmičar koji je svestan da je fizički nespreman, ulazi u borbu sa nepropisnom opremom (pogrešan pojas, rukavice koje spadaju, zaboravi da stavi gumu za zube...). Ovako nešto je moguće izvesti s obzirom da je po sudijskom pravilniku sudija dužan da takmičara vrati i da mu omogući 1 minut da popravi opremu. Takmičar u ovom slučaju neće biti kažnjen, niti upozoren.

Posle akcije takmičari često traže od sudije da prekine meč da bi popravili rukavicu ili opremu, a na taj način se ustvari odmaraju. Često se dešava da se posle akcije nakon sudijskog prekida takmičari polako vraćaju na polazne linije, ili nakon kontakta bespotrebno padaju na kolena. Čest primer trošenja vremena je i bespotreban klinč, guranje ili vučenje. Ovo su zabranjene radnje koje spadaju u kažnjiva ponašanja iz kategorije 2. Bez obzira što podležu sankcijama, takmičari im pribegavaju naročito kada imaju rezultatsku prednost.

Slika br. 13: U poslednjim sekundama borbe takmičari nesmotreno ulaze u klinč. Takve situacije su česte na obodima borilišta, a izlasci povlače direktno kažnjavanje, bez obzira da li opomena prethodno bila izrečena.

Već je pomenuto da je prilikom povrede takmičara dozvoljeno da se izvrši lekarska intervencija u trajanju od tri minuta. Tokom ovog vremenskog perioda takmičar koji nije povređen ima dosta vremena za odmor, konsultaciju sa trenerom i pripremu narednih akcija.

Slika br. 14: Tipičan primer izbegavanja borbe na ivici borilišta.

Slika br. 14

Slika br. 15

Slika br. 16

Slika br. 17

Slika br. 18

Slike 14, 15, 16, 17 i 18: Neiskustvo, loša procena ili neadekvatna taktika takmičara dovode u nezavidan položaj – da meč vodi iz defanzive i borbu izbegava u perifernoj zoni borilišta, što su uslovi u kojima sudije najčešće kažnjavaju prekršioce.

Taktika za poslednjih deset sekundi meča je specifična i zahteva dobru pripremu i iskustvo takmičara da je primeni. Prema pravilniku, poslednjih 10 sekundi u meču je „osetljivo vreme“ jer se u tom delu meča sve što se okarakterise kao izbegavanje borbe kažnjava kaznom KEIKOKU (protivnik dobija jedan poen). Izbegavanje borbe odnosi se na situaciju kada takmičar pokušava da spreči protivnika da dođe u priliku da poentira koristeći se pritom ponašanjem koje ima za cilj gubljenje vremena. Takmičar koji se konstantno povlači bez efektivnog kontraudarca, koji nepotrebno ulazi u klinč, ili namerno izađe iz borilošta sa ciljem da protivniku ne pruži priliku za poentiranje, mora biti upozoren ili kažnjen.

Prilagođavanje taktike u odnosu na rezultat

U slučajevima kada ima pozitivan rezultatski skor takmičar pokušava da izbegava borbu namernim izlaskom iz borilišta, čestom promenom garda, nespecifičnim kretanjima, bespotrebnim klinčom, hvatanjem ili guranjem. Na ovaj način takmičar kod sudije vešto stvara predstavu da je aktivan, iako ukuno gledano on na ovaj način izbegava borbu, što se inače sankcioniše pravilima.

Prilagođavanje taktike u odnosu na sudije

U karateu sudija u velikoj meri odlučuje o ostvarenju sportiste i može značajno uticati na ishod duela. Sudija u značajnom broju situacija nije u poziciji da dobro proceni da li je ruka ili noga dosegla bodujuću površinu, a ako jeste, da li je bilo više od dodira štitnika ili je kontakt možda bio prejak, itd. Čak i kada je udarac izveden u bodujuću površinu ne mora biti dosuđen poen ako postoji procena da samo jedan od kriterijuma nije u potpunosti ispunjen. Nasuprot ovome, dešava se da udarac koji nije pogodio poentirajuću regiju bude dosuđen kao poen.

Nije neobično da sudije različito vrednuju iste takmičare. U sudijskoj organizaciji postoji određena vrsta hijerarhije koja se formalno manifestuje kroz sudijsko zvanje, dok istovremeno postoji nekoliko osnova za neformalne uticaje. Objektivni posmatrač može uočiti sudiju koji se izdvaja u određenom sudijskom panelu kao autoritet a ne mora imati najviše sudijsko zvanje. Takav sudija nameće određen stil i kriterijume na borilištu dok se može reći da su ostale sudije

pratioci. Logično bi bilo da dominiraju sudije koje imaju najviša zvanja ali neretko se dešava da se sudije nameću elementima koji nisu u direktnoj vezi sa sudjenjem kao što su: uspesi u takmičarskoj karijeri, visoko majstorsko zvanje u karateu, položaj u određenim organima rukovođenja i odlučivanja, društveni status. Situacija u borilištu značajno se komplikuje kada se u istom sudijskom panelu nađu dva ili više relativno izjednačena autoriteta a borba se odvija između takmičara sličnog kvaliteta. U ovakvim odnosima takmičar koji uspe da se “nametne” sudijama ima daleko veće šanse za rezultatski uspeh.

Potvrdu prethodno iznetih konstatacija nalazimo i u trenerskoj praksi koji u okviru taktičke pripreme planiraju ponašanje svojih takmičara ne samo u odnosu na protivnika već i na sudijski panel u određenom meču (A.S.Oliva i ostali, 2002). Iskusni takmičari, taktički su uvežbani tako da mogu da se postave u određenoj situaciji i zauzmu takav položaj da pridobiju naklonost glavnog ili pomoćnih sudija, odnosno sudija koji dominiraju svojim autoritetom.

Prilagođavanje taktike u odnosu na ostale faktore

Simuliranje nepostojeće povrede kažnjava se diskvalifikacijom, mada se dešava da takmičar iscenira povredu i prođe nekažnjeno zbog neiskustva sudija. To se najčešće događa kada su takmičari u klinču ili prilikom bacanja, kada sudija ne može uvek da isprati akciju od početka do kraja.

Takmičar može da preuveliča povredu koja je postojala, čime navodi sudiju da kazni protivnika nesrazmerno visokom kaznom neproporcionalnoj povredi koja se dogodila. U takvim okolnostima takmičar se hvata rukom za deo glave ili tela koji je udaren, posrće, pada na kolena ili se pruža celim telom na tatami iako efekti koje proizvodi ne odgovaraju sasvim jačini udarca. Često se dešava i da takmičar preuveliča povredu „utrljavajući“ mesto udarca kako bi se povećalo crvenilo.

5. ZAKLJUČCI

Za razliku od drugih sportova pravila suđenja i borenja u karateu omogućavaju takmičarima u broilištu da izvode akcije koje se, u zavisnosti od situacije, mogu tumačiti na različite načine. Niz varijabilnih faktora pred takmičare i trenere stavlja izazov u osmišljavanju taktike i daje prostor za kombinovanje i primenu najrazličitijih varijanti taktičkog ponašanja u situacionim uslovima. Koja će opcija biti najadekvatnija, zavisi od sposobnosti takmičara da prepozna bitne faktore i u odnosu na njih, u datom trenutku izabere adekvatnu taktiku.

Radom su obuhvaćeni primeri iz sportske borbe koji nedvosmisleno ukazuju na to da se takmičari najčešće služe radnjama koje ih uvode na samu ivicu nedozvoljenih radnji. Granica između kazne, poena ili nastavka toka borbe bez posledica u vidu opomene ili sankcije je mala. Samoiskusni takmičari, naučeni da kontrolišu tok borbe, prepoznaju rizik meča ili protivničke taktike, sposobni su da, uslovno rečeno, „igraju“ u okviru pravila i na njihovoj granici, a da iz takve taktičke postavke izvuku što je moguće više: potencijalno poentirajuću situaciju, poentirajuću akciju, kažnjavanje protivnika ili, u najmanju ruku, remećenje njegove tehničko-taktičke aktivnosti.

Dosadašnjim razmatranjem ove problematike utvrđeno je da se taktička lukavstva primenjuju primenjuju u okviru sledećih varijabilnih faktora: : protivnik, prostor, vreme, sudije, ostali faktori.

U okviru ovih faktora, u radu su opisane tipične situacije taktičkog prilagođavanja: mubobi¹, klinč, borba na ivici borilišta, izbegavanje borbe (u samom meču ili odlaganjem

¹ Pojam “mubobi” označava zabranjenu radnju namernog izlaganja opasnosti sopstvenog tela protivniku.

početka meča), manipulacija prostorom u cilju pridobijanja sudijske naklonosti, predimenzioniranje efekata aktivnosti (bilo da je reč o naglašavanju povrede ili poena), zloupotreba pravila „deset sekundi“.

U teorijskom i metodičkom smislu taktička priprema kod nas još uvek nije dovoljno utemeljena kao poseban segment pripreme karatista. U skladu sa tim, prilagođavanje taktike borbe prema nekim specifičnostima pravila suđenja može biti od značaja za unapređenje ovog segmenta pripreme.

LITERATURA

JOVANOVIĆ, S. i MUDRIĆ, R. (2003): Analiza izmene pravila suđenja u karateu sa aspekta zastupljenosti poentirajućih tehnika, Zbornik radova Nauka i Karate sport, Karate savez Vojvodine, Novi Sad

JOVANOVIĆ, S., KOROPANOVSKI, N. (2002): Elementi za praćenje i analizu sportske borbe u karate, Godišnjak 10, FSFV, Beograd 85-94

JOVANOVIĆ, S., MUDRIĆ, R. (2004): Analiza refleksije izmena pravila suđenja u karateu sa aspekta zastupljenost poentirajućih tehnika, Nauka i karate sport, Novi Sad

KOPRIVICA, V. (1997): Osnove sportskog treninga, Izdanje autora, Beograd

KOROPANOVSKI, N. i STEFANOV, Z. (2010): Suđenje kao faktor uspeha u karate sportu, Pokrajinski zavod za sport

KOROPANOVSKI, N. i STEFANOV, Z. (2009): Analiza takmičarske aktivnosti svetskog studentskog šampiona, Novi Sad

KOROPANOVSKI, N. (2006): Strukturne karakteristike sportke borbe u karateu, Magistarski rad, Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja, Beograd

MUDRIĆ R., MILOŠEVIĆ M., JOVANOVIĆ S. (2004): Napad u karateu, edukacija i trening, Beograd

OLIVA, A. S., TORRES, F. B., NAVARRO, J. M. (2002): COMBATE SUPREMO, Este libro se termino de imprimir en Diseno Grafico Am 2000, Madrid

Pravilnik WKF

STRIČEVIĆ M., DAČIĆ D., MIJAZAKI T., ANDERSON DŽ., VARTABEDIJAN M. (1990): Moderni karate, Prometej - Novi Sad

TEPAVČEVIĆ S. (1997): Karate, Sportska borba, Put do šampiona, Novi Sad

Elektonski materijal:

TEPAVČEVIĆ, S. (2007): Karate Biblija, cd

www.wikipedia.org

www.wkf.net